

együtt jellegtelennek hatnak, valahogy karakter nélküliek, a könyv nem ad át-ütő gondolatiságot, egységes koncepciót, egyszóval — a látszólagos megszerkesztettség ellenére sem áll össze kötetté. Nem kibúvónak számom, hanem kritikaként mondanám: sok mindent illik és érdemes is elmondani Thurzó Gáborról, sokat meg is írtak már róla, de ennek a könyvnek kapcsán sem a jót, sem a rossz-

szat nem lehet megtoldani. És ez a legkellemetlenebb! Így meglehet, hogy ez a kötete szintén — néhány darabot kivéve — arra a sorsra jut majd önmaga értékítéletében is, mint a felszabadulás előtti írásainak javarésze, aminek az író, egyik interjúja szerint, maga sem nagyon kegyelmez. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1967.*)

BORBÉLY SÁNDOR

FÜST MILÁN

1888—1967

Nehéz róla néhány-szor-tíz sort írni. Róla, aki szigorú ihletében tízezerszám rózta a sorokat, s nemcsak a lírában, hanem az epikában és drámában is maradandót alkotott.

Az ötvenes évek elején hallottam először, az emlékezetes szombat délutáni előadásai egyikén. Nyíladozó bölcsész-értelmünket próbálta a Mester a műalkotás régióiba ragadni. A Hamlet volt a téma, de hallhattunk Berzsenyiről, Babitsról, vagy éppen Villiam Blake-ról. Bálványokat döntött, verssorokat emelt előttünk a magasba. Alaposan megtépázta középiskolás ítéleteinket.

Izekre tépte híres költők verseit, és kihajította az ablakon a zajos körútra. Lehet, hogy nem volt mindig igazságos, de könyörtelen szigora az alkotással szemben, rádöbentett bennünket arra, hogy valóban kevesen vannak a választottak.

Joggal mondták komornak, asztétikusnak; valóban az volt, önmagával szemben is hihetetlenül igényes. Hallottunk arról, hogy kéziratlapokkal fűtötte kályháját, s volt ereje betegen is dolgozni, állandó küzdelemben az anyaggal. Hósi volt és társtalan, amikor elindult. Lázadt minden ellen, ami embertelen. S ha tiltakozása közvetett is volt, nem mondhatjuk mégsem az elefántcsonttorony költőjének.

A Tanácsköztársaság bukása után megfosztották katedrájától, s bujkálni kényszerült, mint annyian mások. Félelmei, szorongásai nagyon is érzékelhető történelmi forrásokból táplálkoztak:

*„Lám. Akár az erdők vadja, mikor megmozdul,
Vagy zizzen lábaid alatt a gally. — Hát ily nagy itt
a félelem?
Hogy sáppadozók tőle éjszakáitok s kinn házatok
előtt az őt,
Hogy réműlete meg ne lássék rajta, rémitőt kiált?”*

(Levél a réműletről)

Pályája átível századunk egén, Adytól napjaink költészetéig. A kezdetben meg nem értett, különcnek tartott költő versei nem sápadtak meg az időben. Nemcsak Illyés, Veöres és Radnóti gazdagodott belőle, de az indulók írásaiban is felfoghatjuk rezonanciáit. A vers libre költőjeként jelentkezett, de ez a szabadvers, noha költőietlennek, szentségtörőnek hatott — kötött ritmusával, belső mértékével egészen sajátos hangot jelentett irodalmunkban.

Drámái előadásakor csodálkozva állapította meg a kritika, hogy modern drámák heverték a fiókjában évtizedekig.

A *Látomás és indulat a művészetben* (1948) című műve egyetemi előadásait tartalmazza, ebben fejtette ki gondolatait a művészetéről, a műalkotásról, 1948-ban Kossuth-díjat kapott.

Találónan jellemezte Karinthy Frigyes: „Itt nem egy vergődő és ijedt lélek panaszkodik váratlan támadásokon: fegyveres katona áll komoran, aki tudja, hogy harcba küldték, és hogy e harcban el fog esni, mert a harcban mindenki elesik.”

Az emberarcú világról küzdött, ezért valljuk Őt magunkénak. Kísérletezett, de nem temették el a kísérletek; szenvedett, de nem temették el a fájdalmak; ezért lett a halhatatlanság az osztályrésze.

BÉCS ERNO